

הלכות שבועות פרק יא

א. כשם ששבועת שוא ושקר בלא תעשה כך מצות עשה שישבע מי שנתחייב שבועה בבית דין בשם, שנאמר "ובשמו, תשבע" (דברים ו, יג; דברים י, כ): זו מצות עשה שהשבועה בשמו הגדול והקדוש, מדרכי העבודה היא, והדור וקדוש גדול הוא, להשבע בשמו.

ב. ואסור להשבע בדבר אחר, עם שמו; וכל המשתף דבר אחר עם שם הקדוש ברוך הוא בשבועה, נעקר מן העולם שאין שם מי שראוי לחלק לו כבוד שנשבעין בשמו, אלא האחד ברוך הוא.

ג. ומתיר לאדם להשבע על המצוה לעשותה, כדי לזרז את עצמו ואף על פי שהוא משבע עליה מהר סיני, שנאמר "נשבעתי ואקימה לשמור, משפטי צדקך" (תהילים קיט, קו).

ד. שבועה זו שמשיעין הדינין למי שנתחייב שבועה, היא הנקראת שבועת הדינין, בין שהיה חייב בשבועה זו מן התורה, בין שהיה חייב בה מדברי סופרים.

ה. שלוש מיני שבועות הן שחייבין בהן מן התורה, ואלו הן: מי שטענו חבירו מטלטלין, והודה במקצתן וכפר במקצתן, ומי שכפר בכל המטלטלין שטענו, ועד אחד מעיד עליו ומכחישו הרי אלו, שתי שבועות על ידי טענת ודאי וכפירה.

ו. וכן שומר שטען שאבד דבר שהפקידו אצלו, או נגנב או מת וכיוצא בזה הרי זה נשבע מספק: שאין בעל הפקדון יודע אם אמת טען זה השומר, או שקר. והוא נשבע מן התורה, שנאמר "שבעת ה', תהיה בין שניהם" (שמות כב, י).

ז. כל שבועה שמשיעין הדינין אותה, חוץ משלושה מיני שבועות אלו הרי היא מדברי סופרים, וגם היא נקראת שבועת הדינין. וגם שבועות אלו שלדבריהם, שני מיני שבועות הן: יש מהן שבועות על ידי טענת ודאי וכפירה כגון שבועת שכיר, ופוגם שטרו, וכיוצא בהן; ויש מהן שבועות בטענת ספק כגון שבועת השתפין, והאריסין, וכיוצא בהן. ובדיני ממונות, יתבאר חיוב כל אחת ואחת מאלו השבועות ודיניהם.

ח. יש שם שבועה אחרת, והיא תקנת חכמי תלמוד, והיא הנקראת שבועת הסת; ואף על פי שבית דין משיעין אותה היום, אינה נקראת שבועת הדינין.

ט. שבועת הדינין בין שהיתה שלתורה או שלדברי סופרים, בין על טענת ודאי בין על טענת ספק כך היא: הנשבע אויז ספר תורה בזרועו, והוא עומד; ונשבע בשם או בכנוי, בשבועה או באלה, מפיו או מפני הדינין. ואין משיעין שבועת הדינין, אלא בלשון הקדש.

י. כיצד מפיו: כגון שיאמר הריני נשבע בה' אלהי ישראל, או הריני נשבע במי ששמו חנון, או במי ששמו רחום, שאין אני חייב לזה כלום; וכן אם אמר, הרי הוא ארור לה' אלהי ישראל, או ארור למי ששמו חנון, אם יש לזה אצלי כלום.

יא. וכיצד מפני הדינין: כגון שאמרו לו משיעין אנו אותך בה' אלהי ישראל, או במי ששמו חנון, שאין לזה בידיך כלום,

וְהוּא עֹנֶה אָמֵן; אוֹ שְׁאֲמְרוּ הָרִי פְלוֹנִי בֶן פְלוֹנִי אָרוּר לֵה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, אוֹ לְמִי שֶׁשָּׁמּוֹ חֲנוּן, אִם יֵשׁ לְפְלוֹנִי אֶצְלוֹ מָמוֹן וְלֹא יוֹדֶה לוֹ, וְהוּא עֹנֶה אָמֵן. זֶה הִיא שְׁבוּעַת הַדִּינִין.

יב. הַדִּינִין שֶׁהַשְּׂבִיעִי בֹלֵא נְקִיטַת חֶפֶץ בְּיָדוֹ הָרִי אֵלּוֹ טוֹעִין, וְחוֹזֵר וְנִשְׁבַּע וְסֵפֶר תּוֹרָה בְּיָדוֹ. וְאִם אֶחָז תְּפִלִּין בְּיָדוֹ, וְהַשְּׂבִיעִי אֵינוֹ חוֹזֵר וְנִשְׁבַּע: שֶׁהָרִי אֶחָז תּוֹרָה בְּיָדוֹ, וְכִמוֹ סֵפֶר הֵן. הַשְּׂבִיעִי מְיוֹשֵׁב, אֵינוֹ חוֹזֵר וְנִשְׁבַּע.

יג. תַּלְמִיד חֲכָמִים לְכַתְּחָלָה מְשַׁבִּיעִין אוֹתוֹ, וְהוּא יוֹשֵׁב וְתַפְלִין בְּיָדוֹ; וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִטֹּל סֵפֶר תּוֹרָה, אֲלֵא תְּפִלִּין בְּכַפּוֹ חֶפֶץ הִיא. וְנִשְׁבַּע בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יד. אֵין בֵּין שְׁבוּעַת הַסֵּת לְשְׁבוּעַת הַדִּינִין, אֲלֵא נְקִיטַת חֶפֶץ שְׁאֵין הַנִּשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת, אוֹחֵז סֵפֶר תּוֹרָה: אֲבָל מְשַׁבִּיעִין אוֹתוֹ בְּשֵׁם אוֹ בְּכַנּוּי, בְּשְׁבוּעָה אוֹ בְּאֵלָה, מִפּוֹ אוֹ מִפִּי בֵּית דִּין, כְּמוֹ שְׁבוּעַת הַדִּינִין. וְכִבֵּר נִהְגוּ הַכֹּל לִהְיוֹת סֵפֶר תּוֹרָה בְּיָד חֵזֶן הַכִּנְסֵת אוֹ שְׂאֵר הָעַם, בְּעֵת שֶׁמְשַׁבִּיעִין שְׁבוּעַת הַסֵּת כְּדִי לְאִים עָלָיו.

טו. הַדִּינִין שֶׁהַשְּׂבִיעִי אֶת הַנִּשְׁבַּע בְּכֹל לִשׁוֹן שֶׁהוּא מְכִירָה, הָרִי זֶה כְּמִצְוָתָהּ; וְכֵן הוֹרּוּ הַגָּאוֹנִים. אֲבָל רַבּוֹתֵי הוֹרּוּ, שְׁאֵין מְשַׁבִּיעִין אֲלֵא בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ; וְאֵין רָאוּי לְסַמֵּךְ עַל הוֹרָה זֶה. וְאֵף עַל פִּי שֶׁנִּהְגוּ כָּל בְּתֵי דִינִין לְהַשְּׂבִיעַ בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ אֶת הַנִּשְׁבַּע, עַד שֶׁיִּהְיֶה מְכִיר לִשׁוֹן הַשְּׁבוּעָה: שֶׁשְׁבוּעַת הַדִּינִין, הִיא שְׁבוּעַת הַפְּקֻדוֹן בְּעֶצְמָהּ. וְאֵף שְׁבוּעַת הַסֵּת, נִהְגוּ כָּל הָעַם לְהַשְּׂבִיעַ אוֹתָהּ בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ.

טז. כָּל מִי שֶׁיִּתְחַיֵּב שְׁבוּעַת הַדִּינִין שֶׁהִיא עַל יְדֵי טַעֲנַת וְדַאי וּכְפִירָה, בֵּין שֶׁהִיתָה מִן הַתּוֹרָה בֵּין שֶׁהִיתָה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים מְאִימִין עָלָיו כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר; וְכֹל מִי שֶׁיִּתְחַיֵּב בָּהּ בְּטַעֲנַת סֶפֶק, בֵּין מִן הַתּוֹרָה בֵּין מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים אֵינוֹ צָרִיךְ אִיוֹם.

יז. וְכִיצַד מְאִימִין עַל הַנִּשְׁבַּע: אוֹמְרִין לוֹ הֲוִי יוֹדֵעַ, שֶׁכָּל הָעוֹלָם כָּלוֹ נִזְדַּעַזַּע בְּשַׁעָה שֶׁאָמַר הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא "לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-ה' אֱלֹהֶיךָ, לְשׁוֹא" (שְׁמוֹת כו; דְּבָרִים ה'). וְכֹל עֲבֻרוֹת שְׁבַת תּוֹרָה נֶאֱמַר בָּהֶן נִקָּה, וְכֵאֵן נֶאֱמַר "לֹא יִנָּקֶה" (שֵׁם). כָּל עֲבֻרוֹת שְׁבַת תּוֹרָה, נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ; וְכֵאֵן מִמֶּנּוּ, וּמִמְשַׁפְּחָתוֹ שֶׁמִּחְפִּין עָלָיו. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא גוֹרֵם לְהַפְרַע מְכֹל שׁוֹנְאֵיהֶם שְׁלִישִׁי יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל עֲרִבִין זֶה בְּזֶה, שֶׁנֶּאֱמַר "אֱלֹהִי וְכַחַשׁ, וְרָצַח . . ." (הוֹשֵׁעַ ד, ב), וְכִתּוּב אַחֲרָיו "עַל-כֵּן תֹּאכַל הָאָרֶץ, וְאִמְלֹל כָּל-יֹשֵׁב בָּהּ" (הוֹשֵׁעַ ד, ג).

יח. כָּל עֲבֻרוֹת שְׁבַת תּוֹרָה תּוֹלִין לוֹ שְׁנַיִם וּשְׁלוֹשָׁה דוּרוֹת, אִם יֵשׁ לוֹ זְכוּת. וְכֵאֵן נִפְרָעִין מִיָּד, שֶׁנֶּאֱמַר "הוֹצֵאתִיהָ, נָאִם ה' צְבָאוֹת, וּבָאָה אֶל-בֵּית הַגָּנֹב, וְאֶל-בֵּית הַנִּשְׁבַּע בְּשְׁמִי לְשָׁקֵר" (זְכַרְיָה ה, ד): "הוֹצֵאתִיהָ", מִיָּד; "וּבָאָה אֶל-בֵּית הַגָּנֹב", זֶה הַגּוֹנֵב דַּעַת הַבְּרִיּוֹת, וְאֵין לוֹ מָמוֹן עַל חֲבֵרוֹ, וְטוֹעֵנוּ בַּחֲנָם וּמְשַׁבִּיעוֹ; "וְאֶל-בֵּית הַנִּשְׁבַּע בְּשְׁמִי לְשָׁקֵר", כְּמִשְׁמַעוֹ. "וְכִלְתּוּ וְאֶת-עֲצָיו וְאֶת-אֲבָנָיו" (שֵׁם) דְּבָרִים שְׁאֵין אֵשׁ וּמִים מְכַלִּין אוֹתָן, שְׁבוּעַת שָׁקֵר מְכַלָּה אוֹתָן. וְעַנִּין הָאִיוֹם הַזֶּה כָּלוֹ בְּלִשׁוֹן שֶׁהֵן מְכִירִין אוֹמְרִין לָהֶם, כְּדִי שֶׁיִּכְבְּנוּ בְּדְּבָרִים וְיַחֲזֹר הַחוּטָא לְמוֹטָב.

יט. אָמַר אֵינִי נִשְׁבַּע פּוֹטְרִין אוֹתוֹ, וְנוֹתֵן מֶה שֶׁטַּעֲנּוּ חֲבֵרוֹ;

וְכֵן אִם אָמַר הַטּוֹעֵן אֵינִי מִשְׁבִּיעוֹ, וּפְטָרוֹ הוֹלְכִין לָהֶן. אָמַר
הָרִינִי נִשְׁבַּע, וַחֲבָרוֹ תוֹבְעוּ הָעוֹמְדִים שֶׁם אוֹמְרִין זֶה לְזֶה "סוּרוּ
נָא מֵעַל אֶהְיֶה הָאֲנָשִׁים הָרָשָׁעִים הָאֵלֶּה" (במדבר טז, כו); וְאוֹמְרִין
לוֹ, לֹא עַל דַּעְתָּךְ אָנוּ מִשְׁבִּיעִין אוֹתָךְ, אֲלֵא עַל דַּעְתָּנוּ, וְעַל דַּעַת
בֵּית דִּין.

ב. אִף עַל פִּי שְׂאִין מְאִימִין אִיוֹם זֶה בְּשָׁבוּעַת טַעֲנַת סַפֵּק כְּמוֹ
שְׁבֻאֲרָנוּ, וְלֹא בְּשָׁבוּעַת הֶסֶת צְרִיכִין הַדִּינִין לִפְצוֹר בְּבַעֲלֵי דִינִין:
אוֹלֵי יַחֲזִרוּ בָהֶן, עַד שֶׁלֹּא תִהְיֶה שֶׁם שְׁבוּעָה כָּלָל.

כא. דְּבַר בְּרוּר וְגִלּוּי, שֶׁכָּל הַנִּשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַדִּינִין אוֹ שְׁבוּעַת
הֶסֶת בְּשִׁקָּר שֶׁהוּא חַיֵּב מָשׁוּם שְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן, שֶׁכָּבֹד נִתְבָּאֲרוּ
מִשְׁפָּטֶיהָ; וְאִינוּ לוֹקָה, וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא מְזִיד. וְנִתְחַיֵּב לְשַׁלֵּם
מֶה שֶׁנִּשְׁבַּע עָלָיו, בְּתוֹסַפַּת חֲמֵשׁ שֶׁהוּא רִבִּיעַ הַקֶּרֶן, עַד שֶׁיִּהְיֶה
הוּא וְחֲמִשּׁוֹ חֲמִשָּׁה; וּמִבִּיא קָרְבַּן אֲשֶׁם, אִם יֵשׁ שֶׁם בֵּית, כְּמוֹ
שְׁבֻאֲרָנוּ.